

Међународни научни скуп
САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА 16
Тршић, 3–5. октобар 2025.

**КЊИГА АПСТРАКАТА
И
ПРОГРАМ СКУПА**



International Scientific Conference
CONTEMPORARY SERBIAN FOLKLORISTICS 16
Tršić, October 3–5, 2025

**BOOK OF ABSTRACTS
AND
CONFERENCE PROGRAMME**

Београд – Тршић, 2025
Belgrade – Tršić, 2025

Издавачи

Удружење фолклориста Србије, Београд
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
Институт за књижевност и уметност, Београд
Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, Тршић

За издаваче

Данијела Поповић Николић
Александар Јерков
Светлана Шеатовић
Никола Ненадовић

Уреднице

Љиљана Пешикан-Љуштановић
Лидија Делић
Данијела Лекић

Припрема за штампу

Матеа Милошевић

Штампа

Сору Studio

Тираж

60 примерака

Одржавање скупа подржало

Министарство науке, технолошког развоја и иновација
Републике Србије
Министарство културе Републике Србије

Удружење фолклориста Србије, Београд
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
Институт за књижевност и уметност, Београд
Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, Тршић

Међународни научни скуп
САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА 16
Тршић, 3–5. октобар 2025.



Association of Serbian Folklorists, Belgrade
University Library “Svetozar Marković”, Belgrade
Institute for Literature and Art, Belgrade
Scientific, Educational and Cultural Center “Vuk Karadžić”, Tršić

International Scientific Conference
CONTEMPORARY SERBIAN FOLKLORISTICS 16
Tršić, October 3–5, 2025

Програмски одбор

- др Саша Бабић, научни сарадник, ЗРЦ САЗУ Институт за словенско народописје, Љубљана, Словенија
- др Ана Банић Грубишић, ванредни професор, виши научни сарадник, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Београд, Србија
- др Татјана Володина, доктор филолошких наука, Центар за белоруску културу, језик и књижевна истраживања Национална академија наука Белорусије, Минск, Белорусија
- др Љиљана Гавриловић, научни саветник, Етнографски институт САНУ, Београд, Србија
- др Лидија Делић, научни саветник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија
- др Смиљана Ђорђевић Белић, научни саветник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија
- др Сања Златановић, виши научни сарадник, Институт за политичке науке Словачке академија наука, Братислава, Словачка
- др Дориан Јурић, асистент, Универзитет у Индијани, Блумингтон, Сједињене Америчке Државе
- др Бојан Јовић, научни саветник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија
- др Ана Лазарева, кандидат филолошких наука, Руски државни универзитет за хуманистичке науке, Москва, Русија
- др Данијела Лекић, научни сарадник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија
- др Сузана Марјанић, научни саветник, Институт за етнологију и фолклористику, Загреб, Хрватска
- др Марина Младеновић Митровић, научни сарадник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија
- др Јеленка Пандуревић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, Босна и Херцеговина

др Љиљана Пешикан-Љуштановић, професорка емерита,
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Нови
Сад, Србија

проф. др Данијела Поповић Николић, редовни професор,
Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, Србија

др Немања Радуловић, редовни професор, Филолошки факултет
Универзитета у Београду, Београд, Србија

др Милан Томашевић, научни сарадник, Етнографски институт
САНУ, Београд, Србија

др Тибер Фалцет, доцент, Универзитетски колеџ у Даблину,
Даблин, Ирска

Организациони одбор

др Лидија Делић, Институт за књижевност и уметност, Београд

др Дејан Илић, Институт за књижевност и уметност, Београд

др Бојан Јовић, Институт за књижевност и уметност, Београд

др Данијела Лекић, Институт за књижевност и уметност, Београд

мр Ана Милинковић, Институт за књижевност и уметност,
Београд

др Марина Младеновић Митровић, Институт за књижевност
и уметност, Београд

проф. др Љиљана Пешикан-Љуштановић, Филозофски факултет
Универзитета у Новом Саду, Нови Сад,

др Светлана Шеатовић, Институт за књижевност и уметност,
Београд

Никола Ненадовић, Научно-образовно културни центар „Вук
Караџић”, Тршић

Александра Пурић, Научно-образовно културни центар „Вук
Караџић”, Тршић

Programme Committee

Saša Babič, PhD, Research Associate, ZRC SASA Institute of Slovenian Ethnology, Ljubljana, Slovenia

Ana Banić Grubišić, PhD, Associate Professor, Senior Research Associate, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Tiber Falzett, PhD, Assistant Professor, University College Dublin, Dublin, Ireland

Ljiljana Gavrilović, PhD, Principal Research Fellow (retired), the SASA Institute of Ethnography, Belgrade, Serbia

Lidija Delić, PhD, Principal Research Fellow, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Smiljana Djordjević Belić, PhD, Principal Research Fellow, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Dorian Jurić, PhD, Visiting Assistant Professor, Indiana University, Bloomington, the United States of America

Bojan Jović, PhD, Principal Research Fellow, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Anna Lazareva, PhD, Candidate of Philological Sciences, Russian State University for the Humanities, Moscow, Russia

Danijela Lekić, PhD, Research Associate, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Suzana Marjanić, PhD, Principal Research Fellow, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

Marina Mladenović Mitrović, PhD, Research Associate, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Prof. Jelenka Pandurević, PhD, Full Professor, Faculty of Philology, University of Banja Luka, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Prof. Ljiljana Pešikan Ljuštanović, PhD, Professor Emerita, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Prof. Danijela Popović Nikolić, PhD, Full Professor, Faculty of Philosophy, University of Niš, Niš, Serbia

Prof. Nemanja Radulović, PhD, Full Professor, Faculty of Philology,
University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Milan Tomašević, PhD, Research Associate, Institute of Ethnography
SASA, Belgrade, Serbia

Tatsiana Valodzina, PhD, Doctor of Philological Studies, The Center
for the Belarusian Culture, Language and Literature Research,
National Academy of Sciences of Belarus, Minsk, Belarus

Sanja Zlatanović, PhD, Senior Research Associate, Institute of Political
Science SAS, Bratislava, the Slovak Republic

Organising Committee

Lidija Delić, PhD, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Dejan Ilić, PhD, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Bojan Jović, PhD, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Danijela Lekić, PhD, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Ana Milinković, MA, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Marina Mladenović Mitrović, PhD, Institute for Literature and Art
Belgrade, Serbia

Prof. Ljiljana Pešikan Ljuštanović, PhD, Faculty of Philosophy,
University of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Svetlana Šeatović, PhD, Institute for Literature and Art, Belgrade

Nikola Nenadović, Scientific, Educational, and Cultural Center
“Vuk Karadžić”, Tršić, Serbia

Aleksandra Purić, Scientific, Educational, and Cultural Center “Vuk
Karadžić”, Tršić, Serbia

Теме

а) Интернет, вештачка интелигенција, постхуманизам: изазови фолклорне грађе и фолклорних изучавања

Верујемо да су људска когниција, људски страхови и људски наративи у суштини фокусирани на релативно мали број опсесивних поља и категорија, па бисмо управо због тога желели да захваљујући вашим истраживањима и прилозима осветлимо какве су и колике су модификације које су наметнули интернет, ново технолошко окружење, нова искуства с вештачком интелигенцијом и везе с неорганским светом, у много чему супериорним, али и на свој начин ограниченим. Ако је у било ком пољу стварања и проучавања антиципирана веза између органског и неорганског – то је био фолклор. У њему имамо јунака „каменитог до струка” (Мина од Костура) и камен који се преобраћа у човека; „крила и окриље” и „моћи од помоћи”, које виле или змајевити јунаци скидају и међу, у којима је њихова моћ и њихова надљудска и нељудска природа; душу која се чува ван тела (brain upload); генетски инжењеринг (Свети Андрија „перођен” из кошчице која је иза њега остала) итд.

Предложени тематски блокови:

- 1) *Питање одређења заједнице и знања у савременом контексту*
Шта је данас заједница, народ (folk) и шта је данас знање (lore)?
- 2) *Фолклорни жанрови у електронском окружењу*

У не-електронско доба знање је све време било посредовано и преношено жанровима, у релативно малим социјалним круговима и релативно кохерентно. Чињеница је, међутим, да практично нема фолклорног жанра који се није прилагодио новој ери, у свим облицима стварања, где је трансмисија битно другачија. Урбане клетве/благослови, с хуморним призвуком или без њега, наследили су класичне форме; урбане легенде, које не само да се шире брже и међу групама које имају другачију логику повезивања од традиционалне, апсорбовале су теме комуникације с мртвима путем компјутера или саспенс ефекте захваљујући чудесном понашању технике (паљење и гашење

компјутера, садржаји на екрану који немају везе с корисником и сл.); предање етиолошко, есхатолошко, културноисторијско наставља своје трајање на мрежи; гусле, „еп” и епски десетерац постали су захваљујући између осталог и техничкој надоградњи звука део рок, панк, хип-хоп и хеви-метал наслеђа (<https://www.youtube.com/watch?v=xPHSQkV7BGQ>); бајка и видео-игре сродни су у много чему (преображај јунака, мултипликација живота, чудесна средства и чудесни помоћници, обликовање простора, ново наношење штете као нов почетак приче и сл.).

Низ жанрова на граници фолклора и популарне културе (попут мемова) део су свакодневног искуства и повезивања међу људима, деле их језички знатно удаљене групе. Други су пак жанрови, попут теорија завере или гласина, иако са богатим фолклорним и књижевним залеђем – доживели експанзију са интернетом. Ковид фолклор, као особена врста болничког фолклора, битно је заснован на информацијама које су се шириле Мрежом, а он није једини. О значају нових технологија и статусу „знања” сведочи и лексичка деривација (hexoxlore, photocopylore, newslore, netlore, UFO-lore итд.). Отварају се у новом облику и питања „колективне цензуре”, јер интернет корисници својим гласовима одлучују о статусу постова.

3) *Виртуелни свет и питања сакупљања, чувања и архивирања грађе*

У контексту савременог искуства отварају се и питања онлајн наслеђа, сакупљања, чувања и архивирања грађе која нестаје с Мреже у релативно кратком року. Поставља се и питање група које деле одређене наративе. И „простора” у коме их деле. Виртуелни светови нису само „виртуелни”: у виртуелном свету *Second world* отворене су амбасаде неколико земаља и финансиране су од страна држава (током 2007. и 2008. године у SW свету отворене су амбасаде Малдива, Шведске, Естоније, Србије, Колумбије, Северне Македоније, Албаније, Израела и Малте, а Министарство дијаспоре Републике Србије финансирало је пројекат Српског острва, где су презентовани Музеј Николе Тесле, сабор у Гучи и Exit фестивал). С друге стране, примећено

је већ да су још бежични телефони обесмислили географску локацију и претворили нас стварно и симболички у „номаде” с особеним типом прича.

4) *Локалне културе, (сајбер) простор и нематеријално културно наслеђе*

Питање локалних култура, на којима је фокус био и у традиционалном и у савременом кључу нематеријалног наслеђа, усложњава се у новим условима комуникације. Сам термин локално – који упућује на место (локус), које је истовремено и кључна категорија људског мишљења и концептуализације света, што је сјајно препознала когнитивна лингвистика – битно је преосмишљен у сајбер простору. С друге стране, тај исти сајбер простор крајње је сличан простору бајке, а аватари јунацима бајке.

А са личним искуством с дигиталним фолклорним репозиторијумима, уверени смо да и они нуде непроцењиве изворе разумевања и закључивања о „класичној” и „новијој” фолклорној грађи. Уз све што нисмо успели да у неминовно кратком позиву поменемо, надамо се новим идејама и Вашем учешћу.

б) *Савремена фолклористика*

У оквирима ове теме предвиђена су представљања актуелних истраживања из свих области фолклористике.

Topics

a) *The Internet, artificial intelligence, posthumanism: folklore material and research challenges*

We believe that human cognition, human fears, and human narratives are essentially focused on a relatively small number of obsessive fields and categories, and that is why, aided by your research, we want to shed light on the extent and quality of the modifications imposed by the Internet, new technological environments, new experiences with AI and links to the inorganic world, superior in many respects, yet limited in its own way. If there is one field of creative activity and research that has anticipated the connection between the organic and the inorganic, it is certainly folklore. Folklore has showcased examples of a hero “made of stone down to his waist” (Mina of Kostur) and metamorphosis of a stone into a man; “wings and wing accompaniment” and “the helpful power,” which fairies and dragon-like heroes put on and take off, in which their power and superhuman and unhuman nature is located; a soul that is kept outside the body (brain upload); genetic engineering (Saint Andrew being “re-born” from a little bone which remained after him), etc.

Thematic blocks:

1) *Defining community and knowledge in a modern-day context*

What is defined as a community (folk) today and what is knowledge (lore)?

2) *Folklore genres in electronic environments*

In the non-electronic age, knowledge was mediated at all times and transferred in genres, in relatively small social circles and in a relatively coherent way. However, it is true that no folklore genre failed to adapt to a new era, in all the forms of creation, where transmission varies rather significantly. Urban curses/ blessings, with or without a humoristic overtone, have inherited classic forms; urban legends, which are not only spread faster but among groups with a different logic of relating than traditional groups, have absorbed topics of communication with the dead via

computers or suspense effects thanks to the miraculous behavior of technological equipment (computers turning on and off, content on screens that are unrelated to the user, and the like); etiological, eschatological, and cultural and historical belief narratives still exist in the online world; the *gusle*, “epic” and epic decasyllabic verse have become part of rock, punk, hip-hop, and heavy metal heritage due to, among other things, technical sound upgrading (<https://www.youtube.com/watch?v=xPHSQkB7BGQ>); fairy tales and video games are related in many ways (the hero’s transformation, life multiplication, magic resources and helpers, space shaping, new damage incurrance as a new story beginning, and the like).

A number of genres bordering between folklore and popular culture (such as memes) are part of everyday experience and establishing connections between people, shared by distant groups. Nonetheless, other genres—such as conspiracy theories or rumors, although having rich folkloric and literary backgrounds—have lived to see expansion with the coming of the Internet. Covid folklore, as a peculiar type of folklore about diseases and illnesses, is based to a great extent on the information spreading on the Web, and it is not the only one. Lexical derivation, too, testifies to the significance of new technologies and the status of “knowledge” (xeroxlore, photocopylore, newlore, netlore, UFO-lore, etc.). The questions of “collective censorship” have been opened up in new forms, since Internet users decide on the status of posts by their votes.

3) *Virtual worlds and questions of collecting, safeguarding, and archiving folkloric material*

In a modern experience context, new questions emerge with respect to online heritage, collecting, keeping, and the archiving of materials which disappear from the Web relatively quickly. Another question that arises is that of groups sharing particular narratives. Also, the “space” in which they share it. Virtual worlds are not only “virtual”: In the virtual world, some countries have established *Second world* embassies which are financed by the respective states (the embassies of the Maldives, Sweden, Estonia, Serbia, Columbia, Northern Macedonia, Albania, Israel, and Malta were opened during 2007 and 2008, and the Ministry

of the Diaspora of the Republic of Srpska financed the Serbian Island project in which the Museum of Nikola Tesla, Guča and Exit Festivals were presented). On the other hand, it has been noted that wireless phones have rendered geographic positioning meaningless and turned us truly and symbolically into “nomads” with peculiar tale types.

4) *Local cultures, (cyber) space, and intangible cultural heritage*

The local cultures question, which has been the focus of both a traditional and a contemporary key of intangible cultural heritage, has become even more complex in modern communication contexts. The mere term local—which indicates place (locus), simultaneously a key category of human thinking and world conceptualization as recognized by cognitive linguistics—has been reconceptualized to a great extent in cyber space. On the other hand, cyber space itself is quite similar to fairy-tale space, and avatars similar to fairy-tale heroes.

Enriched by our personal experience with digital folklore repositories, we are convinced that they can also offer invaluable sources for understanding and drawing conclusions about “classical” and “more recent” folklore material. With the hope of fostering new ideas which have surely been left out in this inevitably short call for proposals, we look forward to your participation.

6) *Contemporary folkloristics*

The results of ongoing research in any folkloristic sphere can be presented within the framework of this topic.

ΠΡΟΓΡΑΜ ΣΚΥΠΙΑ



CONFERENCE PROGRAMME

ПЕТАК, 3. ОКТОБАР / FRIDAY, OCTOBER 3

9.00 Полазак из Београда / **Departure from Belgrade**

11.30 Долазак у Тршић, смештај и регистрација учесника /
Arrival in Tršić, accommodation and registration of participants

13.00 РУЧАК / **LUNCH**

14.00 Отварање скупа / **Opening ceremony**

Представници домаћина

Никола Ненадовић, директор НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу
/ Nikola Nenadović, Director of Scientific, Educational and
Cultural Center “Vuk Karadžić”, Tršić

Данијела Поповић Николић, председница Удружења фолклориста
Србије / President of the Association of Serbian Folklorists

14.30 Пленарна предавања / **Keunote lectures**

Председава: / Chair: Данијела Поповић Николић

Љиљана Гавриловић, *Fan-fiction као савремена фолклорна продукција
и рађање новог књижевног жанра*

Смиљана Ђорђевић Белић, *Сањати у доба дигиталне културе*

16.00 Сесија 1а / **Session 1a**

Председава: / Chair: Ивана Башић

16.15 Таццяна Валодзіна, *Абручная традыцыя беларусаў у
кантэксте вернакулярнай рэлігійнасці і ўплываў масавай
культуры*

16.30 Daria Radchenko, *A City Never to Leave: Constructing and
Consuming Urban Identity through “Dark” Internet Memes*

16.45 Ана Банић Грубишић, *Дигитални фолклор у доба друштвених и политичких криза*

17.00 Марина Младеновић Митровић, Александра Бјелић, *Симпсонови предвиђају будућност – од профетског наратива ка теорији завере и контранаративу*

17.15 Дискусија / Discussion

17.30 Пауза за кафу / Coffee break

18.30 ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИЗДАЊА УДРУЖЕЊА
ФОКЛОРИСТА СРБИЈЕ / THE ASF EDITIONS
PRESENTATION

20.00 ВЕЧЕРА / DINNER

СУБОТА, 4. ОКТОБАР / SATURDAY, OCTOBER 4

8.00 ДОРУЧАК / BREAKFAST

9.00 Сесија 2а / Session 2a
Председава: / Chair:
Ана Банић
Грубишић

9.00 Ана Плотникова, *Кућа путујућа: савремена сахрана код Рома у светлу традиција на етнокултурном раскршћу*

9.15 Ивана Башић, *Метафоре знања у српској традиционалној и савременој култури*

9.00 Сесија 2б / Session 2b
Председава: / Chair:
Љиљана Пешикан-
Љуштановић

9.00 Драгана Вукићевић, *Од трача до кликбејта (clickbait) – поетика сензационализма*

9.15 Недељка Бјелановић, *Dumb, dull and repetitive? Како преживљавају бајке у интернет хабитату*

- 9.30** Данијела Поповић
Николић, *Ка проблемима
индексације митолошко-
демонолошких предања*
- 9.45** Мария Ясинская,
*Интернет-откритки
к дњем церковного
календаря: новая
традиция и рефлексия
православного сообщества*
- 10.00** Дискусија / Discussion
- 10.30** Сесија 3а / Session 3a
Председава: / Chair:
Драгана Вукићевић
- 10.30** Ана Милинковић, Дејан
Илић, *Механизми
хумора у мимовима о
просечном Србени*
- 10.45** Љиљана Пешикан-
Љуштановић,
Лидија Делић, *Према
свету и пропаст.
Есхатолошки наративи:
од „пошљедњих времена”
до смрти универзума*
- 11.00** Дарија Белобрадова,
*Структура и
контекст постојања
српскохрватских
календарских паремија*
- 9.30** Сузана Мицева,
*Филмуваните бајки
како дел од дигиталниот
фолклор*
- 9.45** Natalia Gramatchikova,
Evgeniia Potapova,
*Artificial Intelligence as an
Interpreter of Folklore and
Folklorized Texts:
A Case Study of
P. P. Bazhov’s Tales*
- 10.00** Дискусија / Discussion
- 10.30** Сесија 3б / Session 3b
(Zoom)
Председава: / Chair:
Ана Плотникова
- 10.30** Вероника Абрамова,
Юлия Архангельская,
*Традиционный русский
фольклор в пространстве
Рунета*
- 10.45** Мирослава Карацуба,
*Жанр народне баладе
у светлу савремених
бардолога код Украјинаца
и Јужних Словена*
- 11.00** Olga Orlova, *Realia of the
Modern World as Riddle
Objects*

- | | |
|--|---|
| <p>11.15 Данијела Лекић, <i>Теорија формуле и интернет фолклор: стари механизми у новом окружењу</i></p> | <p>11.15 Дискусија / Discussion</p> |
| <p>11.30 Дискусија / Discussion</p> | |
| <p>12.00 Пауза за кафу / Coffee break</p> | |
| <p>12.15 Сесија 4а / Session 4a
 Председава: / Chair:
 Младен Стајић</p> | <p>12.15 Сесија 4б / Session 4b
 Председава: / Chair:
 Марина Младеновић Митровић</p> |
| <p>12.15 Јасмина Николић,
 <i>Памћење као алгоритам: AI модел и усмена традиција</i></p> | <p>12.15 Саша Кнежевић, <i>Ка хероизовању биографије Тешана Подруговића</i></p> |
| <p>12.30 Smiljana Antonijević Ubois, <i>Addressing Historical and Contemporary Inequalities in Low-Resource Languages through the Lens of Serbian</i></p> | <p>12.30 Ана Витанова-Рингачева, <i>Дуализмот пасивно тело-активна душа во претставите за змејовитиот човек во контекст на шаманската обредна практика (современи толкувања)</i></p> |
| <p>12.45 Јевдокија Дадакина, <i>Српске интернет-читуље: обичај у дигиталном добу</i></p> | <p>12.45 Миливој Бајшански, <i>Детопонимна номинација јунака у другој књизи Српских народних пјесама</i></p> |
| <p>13.00 Милена Давидовић, Марта Рипаранте, <i>Писарска радионица монаха Дамјана-Јосифа: палеографске студије и дигиталне алатке</i></p> | <p>13.00 Дискусија / Discussion</p> |
| <p>13.15 Дискусија / Discussion</p> | |

14.00 РУЧАК / LUNCH

15.30 Посета комплексу Сабориште и родној кући Вука Караџића / Visit to Saborište complex and the house Vuk Karadžić was born in

18.15 Сесија 5a / Session 5a
Председава: / Chair:
Александра Бјелић

18.15 Слободан Наумовић,
Богдан Дражета, *О
људском и животињском
на висовима: границе
прожимања међу
врстама у источној
Херцеговини и на
Пешитерској висоравни*

18.30 Невена Миловановић
Минић, Соња Жакула,
*Кућни љубимци: од
породице и заједнице,
преко предметења и
назад*

18.45 Милан Томашевић,
*Фолклорна димензија
савремених теорија
завера*

19.00 Младен Стајић, Данило
Трбојевић, *Саливање
страве: етномедицинска
пракса топљења олова у
Јадру и Рађевини*

19.15 Дискусија / Discussion

18.15 Сесија 5b / Session 5b
Председава: / Chair:
Нагалија
ГраMATчиКова

18.15 Александра Ипполитова,
*Ритуални
год в рукописных
пчеловодческих сборниках
восточных славян*

18.30 Светлана Королёва,
*Похоронно-поминальные
причитания русско-
коми-пермяцкого
пограничья: контексты
функционалирования
и ритуальная
жестикаляция*

18.45 Марија Ковшова,
*Културне
(прецедентне)
имена в русских
интернет-стишках
(Zoom)*

19.00 Ольга Пашина,
*Средства массовой
информации и
традиционная народная
культура (Zoom)*

19.15 Дискусија / Discussion

20.00 ВЕЧЕРА / DINNER

НЕДЕЉА, 5. ОКТОБАР / SUNDAY, OCTOBER 5

9.00 Сесија 6а / Session 6a
Председава: / Chair:
Смиљана Ђорђевић
Белић

9.00 Бојана Радовановић
Шупут, Маја Радивојевић,
Влашко „певање без речи“:
стање на терену, изазови,
потенцијали

9.15 Милош Маринковић,
Зорана Гуја
Дражега, Концерти
традиционалне
музике у организацији
Музиколошког
института САНУ

9.30 Веселка Тончева,
Дигиталната 3D
епоха: нови перспективи
в документирањето
и истражувањето на
инструментални
свјерод на танц

9.45 Катарина Николић,
Стварање нових
плесних форми у
партиципаторним
традицијама пост-
југословенских заједница у
дијаспори

9.00 Сесија 6б / Session 6b
Председава: / Chair:
Милан Томашевић

9.00 Милош Матић, *Стилови*
у култури становања
презентовани на
интернету

9.15 Наташа Младеновић
Рибич, *Онлајн наративи*
о харизматским
вођама: анализа
мултимедијалних
наратива о оснивачима
мормонизма и
сајентологије – Џозефу
Смиту и Лафајету
Роналду Хабарду

9.30 Марко Стојановић,
Музејски етнографски
фолклор: менаџерски
приступ

9.45 Катарина Радисављевић,
Јелица Беловић
Бернациковска и
њено тумачење
женског текстилног
стваралаштва

10.00 Дискусија / Discussion | 10.00 Дискусија / Discussion

**11.00 ЗАВРШНА ДИСКУСИЈА И ЗАТВАРАЊЕ СКУПА /
FINAL DISCUSSION AND CONFERENCE CLOSING
CEREMONY**

12.15 Посета манастиру Троноша / Trip to Tronoša monastery

14.00 РУЧАК / LUNCH

16.00 Повратак за Београд / Departure from Tršić

АПСТРАКТИ



ABSTRACTS

Вероника Абрамова, Юлия Архангельская

Тульский государственный педагогический университет им. Л.Н. Толстого
Тула, Россия

istinijobraz@mail.ru, archangelju@yandex.ru; <https://orcid.org/0000-0003-3684-9658>, <https://orcid.org/0000-0003-0998-777>

Традиционный русский фольклор в пространстве Рунета

Предметом исследования являются современные цифровые интерпретации традиционных мотивов, образов и сюжетов русского фольклора в пространстве Рунета. Анализу подвергаются прежде всего креолизованные тексты, «героями» которых являются персонажи русских народных сказок. Кроме того, рассматриваются креолизованные тексты, созданные на основе малых жанров традиционного фольклора, таких как приметы и поверья.

Выводы, к которым приходят авторы:

1) в фольклоре Рунета преимущественно обыгрываются (комически переосмысливаются, трансформируются) традиционные мотивы, образы, сюжеты народных сказок и примет;

2) шутки на тему русских народных сказок и примет и их преобразования в сети обычно опираются на presupпозицию – предварительные знания об инварианте;

3) прагматические установки при использовании сказочных сюжетов, образов, мотивов и примет в фольклоре Рунета изменяются: цель традиционных жанров – научить, расставить приоритеты, задать нравственные ориентиры, а цель сетевых трансформаций – рассмешить, комически обыграв знакомые всем нарративы и максимы.

Smiljana Antonijević Ubois

Ainthropology Lab, Illinois Intitute of Technology

Chicago, the United States of America

smiljana@smiljana.org; <https://orcid.org/0000-0003-0383-4919>

Addressing Historical and Contemporary Inequalities in Low-Resource Languages through the Lens of Serbian

The growing influence of artificial intelligence (AI) on language processing raises urgent questions for humanities and social science (HSS) scholars concerned with the transmission, transformation, and preservation of intangible cultural heritage. This paper examines the development of AI tools for the Serbian language as a case through which to explore risks and opportunities for low-resource languages (LRLs). The development of AI-based language models has thus far predominantly focused on high-resource languages, reinforcing historical inequalities and marginalizing LRLs such as Serbian.

Based on ten interviews with Serbian linguists, digital humanists, and AI developers, the study examines how political urgency and computational limitations lead to reductive, “engineering-first” approaches that prioritize functionality over linguistic nuance. These include superficial transliteration, reliance on English-trained models, and data pipelines stripped of cultural specificity.

To counter this, the paper proposes a framework that centers on interdisciplinary collaboration between technologists and HSS scholars, including folklorists. This includes digitizing and consolidating linguistic resources, involving humanities scholars in corpus development, and creating culturally aware Small Language Models (SLMs). Such models can support interactive storytelling, cultural heritage education, and AI-driven folklore research, empowering communities to actively shape how their language, narratives, and knowledge systems persist in the AI age.

Миљивој Бајшански

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Нови Сад, Србија

bajsanskimilivoj4@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-4149-6919>

Детопонимна номинација јунака у другој књизи *Српских народних пјесама*

Детопонимна номинација јунака усмене епике као средство карактеризације у другој књизи бечког издања *Српских народних пјесама* Вука Караџића указује на везу са улогом топонимских ознака и простора у поезици усмене епске поезије. Сагледавањем имена: Арапин, Арбанас (Муса Арбанас), Маџарин (Филип Маџарин), Нестополац (Јанко Нестополче), Новљанин (Новљанин Алија), Сибињанин (Сибињанин Јанко), Смедеревац (Смедеревац Ђуро), Топлица (Топлица Милан) и др. уочавамо да јунака карактерише држава/крај/град/село или народ/племе, и њима се представља двострука конкретизација: именом и географским простором.

Ana Banić Grubišić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Beograd, Srbija

agrubisi@f.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-4563-8481>

Digitalni folklor u doba društvenih i političkih kriza

U savremenom digitalnom okruženju internet mimovi predstavljaju jednu od najistaknutijih formi komunikacije mladih, posebno pripadnika tzv. generacije Z. Od početka druge decenije XXI veka oni postaju neizostavni pratilac različitih protesta širom sveta i istaknut primer savremenog političkog folklor. Kroz stvaranje i deljenje mimova koji tematizuju društvene i političke krize, izražavaju se politički stavovi, vrednosti i osećaj zajedništva. Ključno obeležje ovih digitalnih sadržaja

jeste njihova aktuelnost: mimovi nastaju i šire se različitim intenzitetom u zavisnosti od tekućih događaja i dnevno-političkog konteksta. Budući da su najčešće vezani za značajne događaje i zasnovani na kolažiranju raznovrsnog medijskog materijala, ovi mimovi funkcionišu kao svojevrsne „narodne vesti” neretko predstavljajući duhovito-kritički komentar na medijske izveštaje.

Ивана Башић

Етнографски институт САНУ

Београд, Србија

xeliot@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-4645-5380>

Метафоре знања у српској традиционалној и савременој култури

У митском мишљењу целокупно збивање прожето је магијско-митским дејствима, и у том опажању дејствовања оно не прави разлику између материјалног и духовног, физичког и психичког, те стога ни између чулног и надчулног знања/вида. Исто тако, на ступњу митског мишљења, материјална егзистенција човека и његове психичке функције представљају нераздвојиву целину. Стога се разматра смисано јединство индоевропске основе **ǵen I* „рађати” и **ǵen II*, које је дало **знати**, и когнитивих метафора које су из њих произашле. Паралелно, разматрају се и концепти знања који се заснивају на метафорима светлости и сјаја, и појам знања који је изражен лексемама из ие. основе **veid-* > **видети**, чију првобитну иконичност препознајемо у слици небеског *видела* – свезнајућег сунца.

Дарија Белобородова

Руски државни универзитет за хуманистичке науке

Москва, Русија

beloborodovadariak@gmail.com

Структура и контекст постојања српскохрватских календарских паремија

Реферат је посвећен групи текстова за које се користи термин календарска паремија. Ради се о групи краћих стабилних текстова различите прагматике (пословица, примедба, прескрипција, забрана), који су везани за календарске датуме и карактеришу временске услове, сељачки рад, природне појаве и сл. У мом се раду структура односи на шири концепт организације текста. Покушаћу да размотрим организацију календарских паремија и да истакнем механизме који леже у основи њихове структуре.

У организацији календарских паремија важне су предикативне структуре 'субјекат + предикат' где улогу субјекта има хрононим (односно хагионим везан за календарски датум). Међу језичким механизмима можемо издвојити паронимску атракцију, паралелизам и риму.

У свом раду покушаћу да анализирам унутрашњу корелацију елемената календарских паремија, саставити шеме међусобног односа њихових делова. Покушаћу и да идентификујем механизме који су у основи њихове структуре и, с тим у вези, да се паремиолошки текстови дефинишу у одговарајуће групе.

Занимљив је и нов савремени културни контекст у којем функционишу календарске паремије. Српскохрватске календарске паремије сада су добиле нови начин живота. Захваљујући интернету оне су постале део интернетлора. У раду ће се анализирати и овакви примери.

Недељка Бјелановић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

nperisic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5264-9157>

***Dull, dumb and repetitive?* Како преживљавају бајке у интернет хабитату**

Психолози, педагози, наставници и родитељи све су гласнији у примједбама и изражавању забринутости у вези са тим како непрестана изложеност интернет садржајима утиче на обликовање свијести, културе, на поимање сопства и друштва, на начин на који се сналазимо у свакодневици и утемељујемо у прошлости, садашњости и будућности. Забринутост није без реалног основа, али, с друге стране, често се говори и о томе да је глобална умреженост заслужна за непрестано ширење видика савременог човјека, на осјећање снажне утемељености у перцепцији хуманитета. У овом истраживању, наш задатак биће да установимо како се у виртуелном простору снашла усмена бајка међу читаоцима (дакле, не слушаоцима) којима је, с једне стране, доступнија него икада у историји људског рода, док је, с друге, такође даље него икада раније даља од своје првобитне ситуације у којој настаје, саопштава се и преноси. Збирке народних бајки оцјењују на свакодневном нивоу многобројни читаоци широм свијета, на платформама попут Гудридса (Goodreads) или Амазона (Amazon), на форумима, друштвеним мрежама и сл. Шта је оно што бајку и даље чини толико привлачном одраслима, а и дјеци? Зашто се, такође, дешава и да међу тим читаоцима има оних за које је бајка изгубила своју комуникативну вриједност, моћ своје прастаре симболике? Интернет има ту велику предност, или велику ману, да памти све што је изречено, те нам стога пружа прилику да из прве руке потражимо одговоре на ова кључна питања, у времену које је већ (пр)оглашено за виртуелно.

Таццяна Валодзіна

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН
Беларусі

Мінск, Беларусь

tanja.valodzina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9800-2199>

Аброчная традыцыя беларусаў у кантэксце вернакулярнай рэлігійнасці і ўплываў масавай культуры

Сярод формаў неінстытуцыянальнай рэлігійнасці асаблівае месца належыць аброчным практыкам (ex voto). На фоне шырока пашыраных зваротаў да вышэйшых сіл у рознага роду крызісных сітуацыях аброк вылучаецца высокай ступенню асабістага духоўнага ўдзелу ў форме не проста просьбы, але абяцання, прымання на сябе дабраахвотных абавязцельстваў. Часавы дыяпазон аброчных практык мог уключаць непасрэдную просьбу, прэвентыўны акт і падзяку па факту вырашэння канфлікту, якія абавязкова замацоўваліся канкрэтнай матэрыяльнай формай – аброкам у форме тэкстыльнага вырабу, застолля, упарадкавання святыні і пад. Аброчныя практыкі паўстаюць як “кантрактныя” адносіны са святымі / святыняй, спосаб перафарматавання сваіх дачыненняў з чалавечымі і нечалавечымі камунікантамі.

У лічбавай прасторы канструююцца дадатковыя формы сучаснай народнарэлігійнай культуры. У цяперашні час назіраецца тэндэнцыя да дамінавання індывідуальных аброкаў нароўні з формамі спалучэння паломніцкіх практык з турыстычнымі паездкамі. Звесткі пра аброчныя практыкі і локусы ахвяраванняў пашыраюцца ў сацыяльных сетках, калі асабісты вопыт неафіта можа ўспрымацца як “кананічная” ўстаноўка для магчымых паслядоўнікаў. Адсюль разрыў з лакальнай традыцыяй і стварэнне новых формаў “дагаворных” адносін са сферай пазачалавечага. У дакладзе на аснове тралявых запісаў і ўласных назіранняў будучь прадэманстраваны традыцыі і інавацыі аброчных практык беларусаў у імкненні забеспячэння сацыяльнай і асабістай раўнавагі шляхам абмену і ўзаемнасці між сферамі чалавечага і трансцэндэнтнага.

Ана Витанова-Рингачева

Филолошки факултет Универзитет „Гоце Делчев“

Штип, Северна Македонија

ana.ringaceva@ugd.edu.mk; <https://orcid.org/0009-0000-1702-9027>

Дуализмот *пасивно тело-активна душа* во претставите за змејовитиот човек во контекст на шаманската обредна практика (современи толкувања)

Древните претстави за дуализмот *пасивно тело-активна душа* се засведочени во шаманистичките митови за магискиот лет, односно во претставите за патувањето на шаманите во оностраниот свет. Шаманизмот како феномен ги вклучува техниките на екстаза и митска практика којашто подразбира патување на човекот-шаман во светот на духовите. Во фокусот на овој труд ќе биде тезата за т.н. универзализација на човековото ритуално-магиско и религиозно искуство засновано на идејата за движењето на душата меѓу световите, искуство познато и за примитивниот и за современиот човек. Апликацијата на тезата ќе ја направиме со исчитување на преданија запишани од Марко Цепенков за постоењето на т.н. змејовите луѓе, чијашто главна особина е способноста за одвојување на душата од телото, со цел да извршат позитивно влијание врз атмосферските појави (град, гром, поплава). Бестелесниот лет на змејовитите луѓе како и шаманите се случува во состојба на сон или во транс. Митот за бестелесниот лет всушност ја содржи длабоката симболика за душата како бесмртна и бескрајно слободна форма. Магискиот лет на бестелесната душа припаѓа на универзалниот магиски симболизам за човекот како победник во битката со смртта.

Драгана Вукићевић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

prof.vukicevic.dragana@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9147-5452>

Од трача до кликбејта (clickbait) – поетика сензационализма

На примерима дела из српске књижевности прате се различити типови сензационалистичке поетике заступљене у говорним жанровима (трачеви, оговарања) и новинским пасквилама. Примарни корпус чини дело Стевана Сремца. Ови облици се пореде са сензационалистичким електронским новинарством. Препознају се механизми креирања рецепијената заинтересованих за наставак приче и репродукцију трача. У раду се прави паралела са кликбејтовима – насловима-мамцима који привлаче, „умножавају“ преносиоце сензационалистичких информација. У фокусу рада су како сами садржаји и њихове најаве тако и профили њихових рецепијената.

Ljiljana Gavrilović

Centar za muzeologiju i heritologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Beograd, Srbija

fifana@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-4296-4599>

***Fan-fiction* kao savremena folklorna produkcija (2) i rađanje novog književnog žanra**

*To Nahosdzaan/Daryl,
best healer ever*

U saopštenju se razmatra fanovska produkcija nastala na osnovu i/ili povezana sa svetovima kreiranim u MMORPG i deljena preko standardnih lokacija na kojima se grupišu najrazličitiji *fan-fiction*

proizvodi, ali i na socijalnim mrežama, blogovima i medijskim platformama opšteg tipa (You Tube, Discord).

Fan-kultura se u velikoj meri oblikuje onako kako su se oblikovali produkti tzv. „tradicionalnih”, „narodnih” kultura. Autor je često anonimn, a uspešni radovi/doprinosi omiljenom svetu šire se unutar zajednice koja deli ista interesovanja. Svako ima pravo da dalje dodaje, prerađuje i ugrađuje svoja viđenja sveta i priče (pravilo je da ona ne odstupa od „kanona”, iako i tu ima izuzetaka), a individualne interpretacije samo doprinose proširenju znanja o svetu, njegovom shvatanju i poimanju. U tom smislu, fanovska produkcija se može u potpunosti izjednačiti sa onim što se obično smatra „pravim folklorom” i stoga bi je trebalo pažljivo pratiti, jer u praksi pokazuje način na koji su se nekada oblikovale priče koje su do nas stigle u oformljenom i često okamenjenom obliku.

Narativne forme fanovske produkcije vezane za različite igračke univerzume počele su, tokom poslednje decenije, da oblikuju i nove književne žanrove (LitRPG, GameLit) u kojima se standardni književni narativ povezuje sa igranjem uloga unutar svetova igre, a autori se često samodefinišu kao sopstveni avatari, jasno iskazujući da su njihovi izabrani likovi u igrama – oni sami.

Može se pretpostaviti da ovaj proces odgovara načinu nastajanja/oblikovanja već davno poznatih književnih žanrova, te je stoga praćenje ovog procesa izuzetno zanimljivo ne samo sa stanovišta folkloristike, nego i drugih disciplina koje se bave razumevanjem ljudske kreativnosti i načina opisivanja sveta u kome živimo.

Natalia Gramatchikova, Evgeniia Potapova

Center of History of Literature, Institute of History and Archeology, the Ural Branch of the Russian Academy of Sciences; Scientific and educational center “Digital Humanities” of the Ural Federal University
Yekaterinburg, Russia

n.gramatchikova@gmail.com, jenni_p@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-2585-7399>, <https://orcid.org/0000-0003-3625-0012>

Artificial Intelligence as an Interpreter of Folklore and Folklorized Texts. A Case Study of P. P. Bazhov's Tales

Our research focuses on the interaction between Artificial Intelligence and the works of Pavel Bazhov (1879–1950), whose stories form the author’s mythological world of the Ural region.

For 80 years, a whole media industry has been built around Bazhov’s works, which have come to form a basis of modern Ural identity. We distinguish two main stages in the interpretation of his texts: firstly, Bazhov himself in the role of a narrator and, secondly, Bazhov’s interpretation through media and events.

A new stage in the popularization of Bazhov’s texts is associated with the digitization of his legacy. The project “Cyberbazhov” is being developed by the P. Bazhov Museum and the Ural Federal University.

The presented research, which focuses on the field of “Bazhov in Art,” aims at analyzing some problematic areas that arise when AI is used to process texts with a high concentration of dialectical professional and archaic vocabulary. For this purpose, three neural networks (Midjourney, GigaChat, Chat GPT) were selected, as well as three “model” Bazhov’s texts.

The report describes two stages of our experiment: creating illustrations for the tales based on text prompts and creating texts with artificial intelligence, stylized as Bazhov’s tales. The data obtained has practical significance in educational activities.

Милена Давидовић, Марта Рипаранте

Балканолошки институт Српске академије наука и уметности, Кирило-Методијевски научен център при Българската академия на науките
Београд, Србија; Софија, Българија
milena.davidovic156@gmail.com, martariparante.bas@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6340-8423>; <https://orcid.org/0009-0006-5701-9804>

**Писарска радионица монаха Дамјана-Јосифа:
палеографске студије и дигиталне алатке**

У раду се, на примеру рукописне продукције хиландарског писара и монаха Дамјана-Јосифа, испитују могућности дигитализације у представљању, чувању, архивирању и проучавању средњовековног рукописног наслеђа исписаног на ћирилици. Дигитална хуманистика је деценијама широко примењена у области палеографских студија, док је своју примену у словенском, посебно јужнословенском рукописном кругу, нашла тек недавно. Комбиновањем података прикупљених путем онлајн базе података и применом специјалних дигиталних инструмената (СуРаТ – Cyrillic Palaeography Toolkit) недавно развијених и примењених у оквиру два међународна пројекта, приступиће се истраживању радионице поменутог хиландарског писара. Сходно томе, полазна тачка биће испитивање предности и ограничења дигиталног репозиторијума у систематичном представљању и ефикасном претраживању целокупних опуса појединачних средњовековних писара, с посебним фокусом на дигиталну презентацију рукописа Дамјана-Јосифа. Применом развијеног дигиталног палеографског метода, који своје упориште налази у повезивању традиционалне палеографије и савремених дигиталних алатки, у раду ће бити представљени резултати проучавања палеографских и кодиколошких особина рукописних књига које су приписане овом писару. На основу тога биће могуће утврдити и шири круг сарадника Дамјана-Јосифа, чијим је делањем у другој половини 14. века обликована јединствена писменост на простору Свете Горе.

Јевдокија Дадикина

Московски државни универзитет Ломоносов

Москва, Русија

avdotyadadykina@yandex.ru

Српске интернет-читуље: обичај у дигиталном добу

У Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини улични некролози (смртнице, помени, читуље) дуго су били важан део посмртних обичаја. Ови штампани листови обавештавају о смрти или помињању покојника, садрже фотографију, верску или политичку симболику, као и детаљне податке о покојнику и његовој породици. Међутим, са развојем дигиталних технологија, традиција се мења: све чешће некролози се објављују на интернету, задржавајући притом познате форме и ритуалне формуле.

Онлајн некролози понављају структуру штампаних, укључујући исте елементе — од визуелних симбола до списка ожалашћених. Неки сајтови су специјализовани за објављивање оваквих саопштења, омогућавајући рођацима не само да обавесте ширу јавност, већ и да оставе виртуелна саучешћа. Истовремено, задржава се регионална разноврсност текстова: од верских цитата до експресивних обраћања покојнику, која подсећају на епитафе и тужбалице.

Иако су прешли у дигитални простор, српски интернет некролози и даље су део архаичне традиције, наглашавајући значај колективног сећања. За разлику од Русије, где некролози углавном излазе у медијима, на Балкану се очувао ритуални карактер ове појаве. Истраживања показују да чак и у онлајн формату некролози имају не само информативну, већ и социјално-симболичку функцију, повезујући прошлост и садашњост.

Иако је тема још увек слабо проучена, њена актуелност расте: дигитализација не укида традицију, већ је прилагођава, показујући отпорност културних пракси у свету који се мења садашњост.

Смиљана Ђорђевић Белић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

smiljana78@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0001-8211-5108>

Сањати у доба дигиталне културе

Савремено друштво, друштво мреже (енг. *network society*, Castells 1996; 2000; 2010), друштво платформи (енг. *platform society*, van Dijck et al. 2018), одређује се и као друштво у коме дигитални медији трансформишу начине на које заједнице комуницирају, обликују различите социјалне структуре, па и начине на које размишљају. Дигитална култура представља нову форму друштвеног живота чије је основно обележје партиципативност, будући да дигитални алати омогућавају заједничко дељење знања и партиципацију у глобалној заједници, уз истовремено креирање специфичних идентитета.

Ови нови социјални оквири показали су се и више него флексибилним за укључивање садржаја који су иницијално везани за домен традицијске културе. Део оваквих садржаја односи се и на културу сневана – скуп знања, веровања и пракси повезаних са стањем сна у најширем смислу (од, на пример, ритуала који претходе одласку на починак до тумачења семантике и симболике снова).

У излагању ће бити разматране одлике културе сневана у дигиталном окружењу. Анализа ће бити усмерена на облике те културе (on line сановници, наравије о сновима на форумима и друштвеним мрежама и сл.), потом видове (пре)обликовања интерпретативних модела и, коначно, особености комуникације знања. Намера излагача је да, ослањајући се на постулате кључних социолошких и комуниколошких истраживања, осмотри могуће фолклористичке приступе изабраном проблему, уз уважавање досадашњих резултата проучавања у оквирима ове науке.

Александра Ипполитова

Институт славяноведения РАН

Москва, Россия

alhip@ya.ru; <https://orcid.org/0000-0003-1440-2409>

Ритуальный год в рукописных пчеловодческих сборниках восточных славян

У восточных славян в XVIII – начале XX в. были широко распространены рукописные сборники пчеловодческих советов и наставлений – преимущественно украинские и русские, но известны также единичные белорусские рукописи. Помимо неканонических молитв, заговоров и суеверных регламентаций, связанных с содержанием пчел, они могли включать также канонические молитвы и псалмы. Самый ранний украинский сборник, в состав которого входят пчеловодческие молитвы, датируется 1707 г. (БАН, собр. А.Л. Петрова, № 10, л. 67 об.-69 об.). Наиболее значимыми датами пчеловодческого календаря, согласно рукописям, являются день зачатия св. Анны (9 декабря), Рождество и его канун (24 и 25 декабря), Богоявление (6 января), день св. Алексея Человека Божьего (17 марта). Так, например, день Зачатия Девы Марии св. Анной у пчеловодов соотносился с «зачатием» пчел и будущим рождением пчелиной маткой. Св. Алексей, человек Божий (ум. ок. 411) наряду со свв. Зосимой и Савватием считался покровителем пчеловодства (особенно на Украине). В день св. Алексея пчеловоды выносили улья на пасеку и выпускали пчел. В некоторых рукописях упоминаются и другие календарные даты и праздники: 1 марта, Благовещение (25 марта), Пасха, Вознесение и др.

В докладе будут рассмотрены и проанализированы материалы около 30 рукописных и опубликованных пчеловодческих сборников.

Мирослава Карацуба

Институт за историју уметности, фолклористику и етнологију,
Национална академија наука Украјине

Кијев, Украјина

mkaratsuba@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-4836-9264>

Жанр народне баладе у светлу савремених бардолога код Украјинаца и Јужних Словена

Тема говора обухвата анализу савремених баладистичких студија у украјинском фолклору и у фолклору Јужних Словена. Планирано је да се на примеру научних радова украјинских фолклориста и у фолклору Јужних Словена: Срба, Хрвата, Бугара, Босанаца, Македонаца, Словенаца, прате специфичности постојања овог жанра на савременим украјинским просторима и код Јужних Словена.

Као научни проблем, народна балада је и данас предмет расправе, а научници се баве главним питањима: дефиницијом појма „баладе”, њеном жанровском специфичношћу и местом у систему фолклорних дела. Посебно је занимљиво присуство интернационалних заплета у балади, као и обрнуто, њен национални карактер, проблеми поетике.

Истраживачи јужнословенских народних балада и народних балада украјинског региона идентификују заједничке карактеристике жанра баладе.

Приказана је анализа актуелног проблема функционисања лирско-епског жанра баладе на јужнословенском простору. Посебно се планира праћење специфичности постојања овог жанра код Јужних Словена и Украјинаца, његова анализа у студијама фолклориста – Срба, Хрвата, Бугара, Босанаца, Македонаца, Словенаца и Украјинаца.

Савремене расправе дотичу се питања дефинисања појма „баладе”, њене распрострањености, жанровске специфичности, места у систему фолклорних дела уопште и у хијерархији лирско-епских дела посебно; присуство интернационалних заплета у балади, национални идентитет балада, поетика балада итд.

Генерално, тешко је одредити заједничку хронологију постојања балада за европске земље. Балада је дефинисана сопственом жанровском специфичношћу, а савремени истраживачи украјинских и јужнословенских народних балада успостављају заједничке црте.

Саша Кнежевић

УИС Филозофски факултет Пале, Катедра за србистику

Пале, Босна и Херцеговина

knezsa@yahoo.com; <https://orcid.org/0009-0002-0989-6811>

Ка хероизовању биографије Тешана Подруговића

Најдражи Вуков пјевач, који није пјевао, Тешан Подруговић у науци је остао донекле у сјени Филипа Вишњића. У овом раду нас занима како је расла и формирала се његова биографија сачињена од парчића информација саливених у мозаичку скицу прве хероизоване биографије неког пјевача епских пјесама. Покушаћемо показати како је она у функцији тумачења његових пјесама, односно како је и само утицала на тумачење неких стихова које је Карацић записао од Подруговића.

Мария Ковшова

Институт языкознания Российской Академии наук

Москва, Россия

kovshova_maria@list.ru; <https://orcid.org/0000-0002-8920-8638>

Культурные (прецедентные) имена в русских интернет-стишках

Доклад посвящен исследованию онимов в интернет-стишках и продолжает тему, изложенную в книге: *М. Ковшова, М. Кронгауз* «Смех не без причины. Язык и механизмы комического в новых

жанрах интернет-поэзии», Москва, издательство «Дискурс», 2024. Материалом служат тексты «пирожков», «порошков» и других жанров, собранных на сайте «Поэторий» [<https://poetory.ru>]. Дается общая характеристика онимов, описываются их формы, структуры и функции. Особое внимание уделяется библейским онимам в стихах. Впервые ставится вопрос о разграничении понятий *культурное имя* и *прецедентное имя*. Под **культурным онимом** понимается имя собственное, обозначающее культурный объект (предмет или идеальный конструкт), принадлежащий мифологии, религии, фольклору, истории, литературе, искусству. Так, культурный оним (теоним) *Ева* обозначает культурный объект – библейский персонаж религиозного текста (Священное Писание). В сознании человека, независимо от его вероисповедания или отношения к религии, культурное имя *Ева* является репрезентантом мифологемы искушения, нарушения табу и др. Под **прецедентным онимом** понимается воплощенное имя собственное, которое используется за пределами первоисточника, наделено определенным «набором» понятийных признаков и способно употребляться в речи интенционально (коннотативно). Прецедентное имя мотивирует образование фразеологизмов, участвует в создании паремий, литературных образов, используется в визуальных и электронных репрезентациях. Анализ культурного (прецедентного) имени *Ева* в интернет-стихах позволяет выявить роль онима в создании образов и сюжетов, исследовать сохранение прежних смыслов и «рост» новых смыслов.

Светлана Королёва

Пермский государственный национальный исследовательский университет; Институт славяноведения РАН

Пермь, Россия; Москва, Россия

petel@yandex.ru; <https://orcid.org/0000-0002-8247-7261>

Похоронно-поминальные причитания русско-коми-пермяцкого пограничья: контексты функционирования и ритуальная жестикуляция

В российской фольклористике применительно к похоронно-поминальным причитаниям нередко используется термин «плачевая культура». Это понятие (по аналогии с бахтинской «смеховой культурой») ввела этнограф и фольклорист Т.А. Бернштам. К элементам плачевой системы она отнесла диалектную обрядовую терминологию, особенности ритмо-мелодической основы плачей, место, время и манеру исполнения, позы и жестикуляцию, наличие или отсутствие обычая приглашать «профессиональных» причитальщиц, оплату их участия в ритуале, а также соотношение этих правил для свадебной, похоронной и поминальной обрядности в конкретных локальных традициях. В силу преимущественного внимания к текстам причитаний не все эти сведения фиксировались собирателями. Восполнить недостающие элементы традиции помогают современные полевые исследования, в которых используются расширенные тематические вопросники и ведется видеофиксация беседы.

К числу недостаточно исследованных относится плачевая культура Северного Прикамья. Разнообразие местных плачевых форм обусловлено наличием русско-коми-пермяцких контактных зон. У язьвинских и кочёвских пермяков зафиксировано использование причетных форм в магических и пародийно-игровых ситуациях («проводы» клопов, «похороны» мух). В коми-пермяцкой устной традиции имеет место фольклорный билингвизм, при котором параллельно функционируют заимствованные русскоязычные похоронно-поминальные причеты (с устойчивым текстом) и импровизированные плачи на родном языке. Разнообразием отличается арсенал нормативных поз и жестов: в отдельных

микролокалних традиција причитання исполняються сидя или стоя; предполагають распластывание на могиле либо раскачивание из стороны в сторону; часть лица (глаза, рот) прикрывается ладонью, носовым платком, концом повязанного головного платка и т. д. Большая часть жестов имеет прозрачную семантику и находит соответствия в предметном и акциональном кодах похоронно-поминального обряда.

Исследование выполнено за счет гранта Российского научного фонда № 22-18-00484-П.

Данијела Лекић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

danijelamitrovic.16@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3277-0435>

Теорија формуле и интернет фолклор: стари механизми у новом окружењу

У раду ће се испитивати начин на који се општи оквири теорије усмене формулативности, односно данашње теорије усмености, могу применити на истраживање интернет фолклора. Конкретно, истраживаће се степен преклапања механизма који се могу препознати у виралном дељењу одређених садржаја са постојећим механизмима дефинисаним у теорији усмене формулативности који су на делу при комуникацији певача са публиком – подразумевано укључивање ширег контекста ради разумевања поруке која се преноси, постојање једног обрасца који се уклапа у различите контексте како би се пренела иста идеја, претпостављена активација знања која појединац мора имати као припадник одређене заједнице како би учествовао у разумевању и преношењу поруке, важност емоционалне ангажованости како би порука уопште била перципирана као важна за даље преношење. Одабрани примери из грађе *Архива фолклора политичке кризе у Србији 2024/2025*. послужиће као основа за испитивање постојања ових механизма, али и за указивање на

моменте у којима хибриднос интернет простора дозвољава одступања и проширења претпостављене структуре теорије усмене формулативности у контексту интернет фолклора.

Miloš Marinković, Zorana Guja Dražeta

Muzikološki institut SANU

Beograd, Srbija

marinkovic92milos@gmail.com, zoranaethno@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1256-8667>, <https://orcid.org/0000-0002-0392-0932>

Koncerti tradicionalne muzike u organizaciji Muzikološkog instituta SANU

Pored naučnoistraživačkog rada u oblasti muzikologije i etnomuzikologije, u Muzikološkom institutu SANU (osnovanom 1947. godine) kontinuirano se sprovodi i „[...] široka prosvetna i kulturna aktivnost, posvećena stručnjacima, ali i najširim krugovima slušalaca zainteresovanih za srpsku muzičku baštinu [...]” (<https://music.sanu.ac.rs>). Uz organizaciju konferencija, tribina, predavanja i drugih oblika javne prezentacije naučnih rezultata, već decenijama su aktivnosti saradnika Muzikološkog instituta SANU usmerene i na priređivanje koncerata, kako umetničke i crkvene, tako i tradicionalne srpske muzike. Do sada su ovakvi koncerti priređivani povodom obeležavanja važnih institutskih godišnjica, kao deo pratećeg programa naučnih skupova, ali i mimo posebnih prilika.

U ovom radu fokus će biti na predstavljanju i analizi organizacije i programske koncepcije koncerata srpske tradicionalne muzike u Muzikološkom institutu SANU, na kojima je, uz učešće nekih od naših najistaknutijih izvođača tradicionalne muzike, prezentovano bogatstvo vokalnih, instrumentalnih i vokalno-instrumentalnih oblika iz različitih krajeva Srbije i regiona. Cilj istraživanja je da se ukaže na višestruki značaj organizacije ovakvih koncerata u okviru Muzikološkog instituta SANU, koji se manifestuje kroz promociju same institucije i afirmaciju njenih saradnika u domenu primenjene etnomuzikologije, uključujući i afirmaciju same discipline, pružanje

prostora izvođačima tradicionalne muzike za dodatnu promociju, te popularizaciju srpskih tradicionalnih muzičkih praksi među širom publikom.

Милош Матић

Етнографски музеј у Београду

Београд, Србија

milos.matic@etnografskimuzej.rs; <https://orcid.org/0009-0002-2647-1698>

Стилови у култури становања презентовани на интернету

Примарна идеја интернета била је размена знања и идеја, а с обзиром на његову данашњу свеprisутност можемо да га користимо као широк извор за истраживање идеја које се односе на културу становања. Овај рад се бави (наметнутим) моделима стилова становања који су презентовани на интернету, али и реалном структуром простора станова у новоградњи у градовима Србије. Интернет је коришћен као извор јер је у савременом начину живота ограничен приступ реалним становима и њиховом уређењу, али један мањи број тих случајева је ипак ушао у корпус емпиријског материјала за разматрање.

Истраживање модела стилова становања на интернету иде у два смера: прво је разматрање просторне диспозиције станова, односно постављање императива начина становања који произилазе из физичке структуре простора; друго је разматрање идеја уређења станова као приватног и интимног простора егзистенције појединца или породице. У првом случају можемо да говоримо о објектификацији економских, друштвених, па чак и политичких односа, док у другом случају можемо да говоримо о објектификацији естетских схватања и укуса. Просторна диспозиција станова и идеје за њихово уређење нису само одраз схватања становања оних који су креирали те станове и предлоге за уређење, већ су комуницирање комплексних диспозиција у друштву.

Nevena Milovanović Minić, Sonja Žakula

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Etnografski institut SANU
Beograd, Srbija

milanovicnevena87@gmail.com, zakula.sonja@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1620-4943>, <https://orcid.org/0000-0003-0174-6771>

Kućni ljubimci: od porodice i zajednice, preko opredmećenja i nazad

U radu analiziramo odnose između ljudi i kućnih ljubimaca, prevashodno pasa i mačaka, iz perspektive sociokulturne antropologije. Psi i mačke odnose primat u zapadnjačkoj provenijenciji životinja kao kućnih ljubimaca/kompanjona nad ostalim životinjama sa kojima se čovek gradi različite interaktivne odnose. Kategorizacija životinja na ljubimce i ne-ljubimce kao jedan od prvih oblika kognitivnog razgraničavanja životinja o kojima je u antropologiji pisano (Leach 1964), kao i sam termin „ljubimci”, implicira kvalitativno specifičan odnos koji podrazumeva ljubav i negu, a često i prostorno (fizičko) razgraničenje ljubimaca od drugih životinja sa kojima se čovek susreće kako danas, tako i u prošlosti. Cilj rada je da dekonstruiše pretpostavljenu uniformnost ovog odnosa kroz primere različitih kultura i zajednica. Kroz konceptualizaciju životinja u srpskoj kulturi i folklornim formama, kao i putem uvida u neke drugačije načine mišljenja i znanja o životinjama, doprinos ovog rada ogleda se u podrobnijem razumevanju problematike – pretpostavljene ideje da je suživot i deljenje životnog prostora sa ljubimcima isključivo odlika posthumanizma (Herzog 2014).

Ана Милинковић, Дејан Илић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

anagarsija93@hotmail.com, dejan.ikum@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5773-7439>, <https://orcid.org/0000-0001-7948-1289>

Механизми хумора у мимовима о просечном Србенди

Дневна доза просечног Србенде позната је интернет хумористична страница која објављује мимове са ликом Србенде као централном фигуром. Ови мимови поигравају се са стереотипним одликама менталитета, етничким карактеристикама, то јест увреженим представама о просечном Србину. Реч је о виралном и популарном садржају интернет фолклора који циркулише у бројним дигиталним контекстима и реферише на различите елементе популарне културе, као и на актуелне друштвене догађаје и феномене. Отуда ће анализа интернет и друштвеног контекста чинити један од токова овог истраживања у коме се миму приступа као жанру интернет, дигиталног фолклора. Иако ћемо трагати за константама мимова о Србенди и указати на њихове основне формалне одлике, акценат ће ипак бити на анализи садржаја, првенствено текстуалног. Представићемо тематски и мотивски регистар грађе, указати на њене различите семантичке слојеве, нарочито оне који почивају на хумору, иронији и пародији. Кроз испитивање механизма на којима почива хумор, трагаћемо за могућим везама овог жанра с хумористичним жанровима традиционалног фолклора, првенствено анегдоте и вица. Показаћемо како се варирањем сличних поступака и мотива постиже радост препознавања и открива виталност традиције.

Сузана Мицева

Институт за фолклор „Марко Цепенков”

Скопље, Северна Македонија

suzanamicev@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0009-7524-7220>

Филмуваните бајки како дел од дигиталниот фолклор

Филмуваните бајки со години се дел од училишната, забавната и утринската програма на телевизиите. Како еден од најраспространетите медиуми на дваесеттиот век, телевизијата имаше централно место во животот на многу семејства. Нејзиното влијание е силно и сега-во ерата на технолошкиот развој особено преку специјализираните канали за деца, каде се прикажуваат најразлични содржини.

Во овој труд ќе се анализира дигитализирањето на фолклорот преку уметничко екранизирање на народните и авторските бајки, но ќе ја истражуваме и улогата што интернетот и телевизијата ја имаат врз најмладите, на кои овие содржини и се наменети. Колку филмуваните бајки се присутни во растењето на децата и дали влијаат врз градењето и усвојувањето на „модел на однесување“. Ќе го разгледуваме и феноменот на телевизијата како значаен креатор на општата „дигитална“ култура токму низ призмата на содржините за најмладата публика.

Марина Младеновиќ Митровиќ, Александра Бјелиќ

Институт за книжевност и уметност, Педагошки факултет у Ужицу

Универзитета у Крагујевцу

Београд, Ужице, Србија

marinamladenovic@hotmail.com, aleksandra.bjelic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8417-2840>, <https://orcid.org/0000-0002-6908-2679>

***Симпсонови* предвиђају будућност – од профетског наратива ка теорији завере и контранаративу**

Симпсонови (*The Simpsons*) су америчка анимирана хумористичка серија у којој се западњачка култура и савремено друштво сагледавају

кроз призму сатире и апсурда. С обзиром на то да је најдуже емитована серија на америчкој телевизији (1989–), остварила је велики утицај на формирање глобалних друштвених ставова и начина на који публика перципира свет. Као занимљив вирални феномен, изазван садржајем појединих епизода и близак интернет фолклору, издваја се наратив о способности *Симпсонових* да предвиде будућност. Многе савремене догађаје (нпр. долазак Трампа на место председника САД, имплозија подморнице „Титан”, па чак и актуелна политичка ситуација у Србији) медији, како страни тако и домаћи, као и популарне странице на друштвеним мрежама препознају у раније емитованим епизодама. У раду се из фолклористичке перспективе анализирају дигитални садржаји о датом феномену, са посебним освртом на коментаре корисника на друштвеним мрежама и различитим порталима који креирају и пласирају овај садржај. Пророчанства из медијског дискурса и популарне културе прелазе у домен теорије завере, стварајући савремени вернакулар, те се од предвиђања будућности тумачење овог феномена помера ка наративу о инструментализацији и управљању будућим догађајима или пак ка разоткривању профетског наратива као модерног „сујеверја”.

Наташа Младеновић Рибич

Центар за нематеријално културно наслеђе Србије при Етнографском музеју у Београду
Београд, Србија
natasa.mladenovic.ribic@etnografskimuzej.rs; <https://orcid.org/0009-0000-4384-9512>

Онлајн наративи о харизматским вођама: анализа мултимедијалних наратива о оснивачима мормонизма и сајентологије – Џозефу Смиту и Лафајету Роналду Хабарду

Полазећи од тога да се наративи не преносе само путем усменог приповедања и књижевних дела, већ се различите врсте наративних форми могу препознати и у другим штампаним, али

и аудио-визуелним медијима, попут интернета, рад је посвећен анализи мултимедијалних наратива о оснивачима мормонизма и сајентологије – Џозефу Смиту и Лафајету Роналду Хабарду, који су (били) доступни на званичним интернет презентацијама ових алтернативних религијских организација. Циљ је да се путем проучавања грађе о личним историјама ових харизматских вођа, утврди на који начин су они представљени широком аудиторијуму интернет корисника, али и (потенцијалним) верницима, као и које поруке се на овај начин шаљу о њима, али и самим алтернативним религијама. Са друге стране, како су интернет презентације наведених религијских организација посматране у дужем временском периоду, уочено је да је дошло до промена не само у визуелном идентитету већ и у форми и садржају, пре свега презентације Мормонске цркве, те је неопходно извршити и компарацију пређашње и актуелне грађе доступне на овим сајтовима. Тако ће анализа промена у вези са онлајн грађом о оснивачима мормонизма и сајентологије, указати и на значај који им придају актуелне вође ових алтернативних религија, као и место које (је пожељно да) имају у (духовном) животу мормона и сајентолога данас.

Слободан Наумовић, Богдан Дразета

Филозофски факултет Универзитета у Београду, Институт за етнологију и антропологију

Београд, Србија

snaumovi@f.bg.ac.rs, drzetab@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9868-6490>, <https://orcid.org/0000-0002-8772-1841>

О људском и животињском на висовима: границе прожимања међу врстама у источној Херцеговини и на Пештерској висоравни

Упркос томе што су у делима првих етнолога биле отворене теме односа људског и животињског света, та проблематика се данас проучава на продубљенији начин, будући да се посебна пажња усмерава на границе између људских и животињских светова. Те

границе су некада биле схватане на много непорознији начин. Током истраживања трансхумантног сточарства у источној Херцеговини и на Пештерској висоравни запазили смо да се домаће животиње (овце, краве, козе, коњи, пси, мачке) не посматрају искључиво као средство за рад, већ као више или мање равноправни чланови заједнице, што не важи за дивље животиње. Примећено је да представе о стоци, оличене кроз наративе о лепоти и чистоти одређених сорти животиња, уз заједничко ходање и провођење времена људи и животиња, могу водити ка изменама и проширењима у доживљају људске стварности. Такође је примећено преношење људских социјалних односа на животињске. Тиме се, с једне стране, заправо хуманизује представа о животињама, а с друге стране говори о природи односа у људским друштвима. Упоредо са процесом који се догађа међу нашим казивачима (антропоморфизовање не-људског света), одвија се унеколико другачији развојни ток у нашој дисциплини. Тако се све чешће доводе у питање јасно одређене границе људског света, док се животињском свету све потпуније признаје равноправност са светом људи.

Jasmina Nikolić

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

Beograd, Srbija

jasminanikolic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1633-1608>

Pamćenje kao algoritam: AI model i usmena tradicija

U ovom radu posmatramo usmeno pamćenje narodne poezije kroz prizmu generativnog modela – kao algoritamski proces sličan onom po kojem funkcioniše veštačka inteligencija. Na primerima srpske balade „San usnila Hasanaginica” i jedne španske romanse iz Galisije, analiziramo varijante koje su dokumentovali Milman Peri i Albert Bates Lord, odnosno terenski istraživači hispanске usmene poezije. U eksperimentalnom segmentu rada, upoređujemo ih s varijantama koje generiše veštačka inteligencija (ChatGPT). Oslanjajući se na Rubinovu knjigu *Memory in Oral Traditions*,

pokazujemo da pamćenje funkcioniše kao proces „serijskog pozivanja“ (serial recall), u kojem se tekst ne pamti doslovno, već se rekonstruše pod uticajem nesemantičkih ograničenja (metar, formula, ritam). Varijacije koje nastaju – bilo kod ljudi ili mašina – zapravo su rezultat istog kognitivnog principa: u okviru forme-formule memorija generiše semantički dozvoljene promene. Ovim radom ukazujemo na mogućnost upotrebe veštačke inteligencije kao modela za bolje razumevanje usmene tradicije, i istovremeno preispitujemo binarnu opoziciju „memorija vs. improvizacija“, koja je i dalje zastupljena u folklorističkoj kritici.

Катарина Николић

Музиколошки институт САНУ

Београд, Србија

nikolic.katarina.995@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0583-3813>

Стварање нових плесних форми у партиципаторним традицијама пост-југословенских заједница у дијаспори

Истраживање плеса у дијаспоријском контексту заузело је значајан простор у домену плесних студија. Премда се плес у досадашњим академским наративима најчешће тумачио из призме теорија идентитета у дијаспори, не мање важан феномен чини и његов потенцијал за трансформацију и изложеност мултикултурализму у контексту дијаспоре. Стога, тема овог рада представља процес стварања нових плесних форми које су изграђене на темељима популарне и традиционалне културе. Студије случаја ових процеса се односе на партиципаторну плесну праксу пост-југословенских заједница у дијаспори, односно бошњачке заједнице у Турској и српске заједнице у Мађарској.

Рад се заснива на етнографском истраживању спровођеном на више локалитета у Мађарској од 2021. године до данас, као и на теренској посети Измиру (Турска) 2023. године. У раду тежим да прикажем примере стварања одабраних плесова – *чачак*, *шурда*, *македонско*, у оквиру различитих друштвених и плесних догађаја

поменутих заједница. На основу структуралне и формалне анализе изабраних примера намеравам да дискутујем о концептуалним питањима ових културних феномена. Наиме, важно питање које се намеће јесте који су то критеријуми који ове плесове одређују као новонастале, као и у ком тренутку их истраживач дефинише као такве. Напоследку, у раду се преиспитује тумачење новокомпоноване и турбо-фолк музике као елементима културног наслеђа у савременом контексту.

Olga Orlova

Institute of Linguistics, Russian Academy of Sciences

Moscow, Russia

olgaorlova@iling-ran.ru; <https://orcid.org/0000-0002-4998-1503>

Realia of the Modern World as Riddle Objects

The paper deals with the realia of the modern world as riddle objects (riddle solutions). The topic of focus is contemporary Russian riddles found on the Internet. Much effort is undertaken to analyze the main strategies used in the creation of riddles, the solutions of which are different realia of the modern world (e.g., a computer, a keyboard, a monitor, skype, software, the Internet, etc.). The paper finds it significant that texts of traditional, folk, riddles (with some minor changes or without them) are often used to create new riddles about the realia of the modern world. For instance, the riddle “*A boy is standing on one leg*” (Rus. *Стоит мальчишка на одной ножке*) has traditionally had the solution “*mushroom*.” However, nowadays, it is also found on the Internet with the solution “*computer monitor*.” A cognitive-cultural approach to the riddles under consideration is highlighted which makes it possible to show the mechanism of riddle formation and provides their interpretation within the culture to which they belong.

Ольга Пашина

Государственный институт искусствознания

Москва, Россия

opash@sias.ru; <https://orcid.org/0000-0003-4189-5835>

Средства массовой информации и традиционная народная культура

В докладе будет рассмотрено влияние средств массовой информации на традиционную народную культуру в XX веке. С 1930-х до 1980-х годов в русской деревне господствовало радио. Радиотрансляции стимулировали творческие проявления крестьян, которые стали сочинять новые слова на понравившиеся им мелодии, звучавшие по радио, и собственные песни. Влияние телевидения стало заметным с конца 1980-х годов, когда телевизор появился в деревне почти в каждом доме. Выявлен избирательный подход сельских жителей к передачам и художественным фильмам, а также критерии их оценки – положительной или отрицательной. Любовь крестьян к латиноамериканским, а позже – турецким сериалам, видимо, потому, что они по стилистике близки поздней балладе и жестокому романсу – любимым в деревне жанрам. Сельские жители сопереживают героям, нередко идентифицируя себя с ними, включают их на виртуальном уровне в свою общину, справляя общественные поминки на сороковой день после смерти героя на экране. Внимание будет уделено отношению деревенских жителей к трансляции православных богослужений в дни великих церковных праздников, а также их негативному восприятию эстрадных шоу, участники которых ассоциируются с нечистой силой, поэтому эстрадные певцы нередко становятся персонажами святочных ряжений.

Љиљана Пешикан-Љуштановић, Лидија Делић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Институт за књижевности у уметност

Нови Сад, Београд, Србија

loljilja@gmail.com, lidija.boskovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0006-7815-8301>, <https://orcid.org/0000-0001-6326-3340>

Према свету и пропаст. Есхатолошки наративи: од „пошљедњих времена” до смрти универзума

Рад је конципиран као диптих, с основном тезом да је кључно питање које се може поставити у вези са наративима о крају света („пошљедњим временима”) то шта, у ствари, тај свет обухвата и које су његове границе, пошто од поимања света зависи, суштински, и тумачење његовог краја. Први део обухватиће усмена есхатолошка предања из класичних и новијих записа и један број савремених текстова сабраних на интернету, који се по прорицању будућности човечанства и предвиђању глобалне катастрофе приближавају есхатолошким предањима. Пропаст света у њима се доводи у везу с различитим видовима огрешења (о религијске и обредно-обичајне норме, конзумеризам, екоцид и сл.), а размере се крећу од затирања породице и града до уништења држава и земље како је конципира фолклорна имагинација („Инђија”). Други део посвећен је трансхуманистичким наративима, који мењају обим и врсту заједнице („света”) и „велику смрт” сагледавају као крај врсте *homo sapiens* и прелазак у дигитално постојање, што по ванвременој егзистенцији инклинира идејама Откровења и Небеског Јерусалима. Даље од трансхуманистичких наратива иду сценарији које нуди савремена космологија, која границе света шири на универзум. Научна „глоса”, која је несумњиво постала део вернакулара, мења и модификује есхатолошки наратив, али је у бројним коментарима на видеа овог типа путем цитата из Библије, Курана и списка источњачких религија задржана веза с класично појмљеним есхатолошким обрасцима.

Ана Плотникова

Институт за славистику РАН

Москва, Россия

annaplotn@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0001-9154-5046>

Кућа путујућа: савремена сахрана код Рома у светлу традиција на етнокултурном раскршћу

Реферат се ослања на резултате теренског рада са Ромима из села Рготина код Зајечара. Интервју се водило на српском језику у пролеће 2024. Саговорница, која по њеним сопственим речима „није ишла у школу”, течно говори три језика – матерњи ромски, српски и немачки. Основна идеја која карактерише све снимљене приче – да њен ромски род има влашки менталитет (уз то сама саговорница не зна да говори влашки језик), јер су дуго времена живели поред Влаха у Тимочкој Крајини.

Обреди и обичаји Влаха, који су се преселили на ове територије претежно у XIX веку, утицали су не само на српску народну традицију, него и на ромске обреде и обичаје. Представници ромског етноса савршено поседују знање и о српском обреду, и о влашким традицијама. Ритуали уз сахрану код Влаха су заснивани на развијеној народној митологији о „оном свету”, о ритуално-магијским начинима како се тамо стиже и даљем безбедном боравку у рају. Рођаци покојног треба да се строго придржавају обичаја својих предака у сврху пружања помоћи за своје умрле. Анализа снимљених ромских прича показује посебну обредну специфичност која није само влашка, већ и српска (а делом и ромска), доживљавана у овој средини као „своја”.

Данијела Поповић Николић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Департман за србистику
Ниш, Србија

danijela.popovic.nikolic@filfak.ni.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-0977-7284>

Ка проблемима индексације митолошко-демонолошких предања

Посвећен проблемима каталогизације грађе која припада жанру демонолошких предања са простора југоисточне Србије, овај рад заснива се на проучавању основних принципа систематизације и каталогизације ових наратива у оквирима изабраних релевантних каталога грађе европских народа (Симонсури 1961, Ајвазјан/Јакимова 1975, Зиновјев 1985, Шумов/Преженцева 1993, Јаухјаинен 1998, Кербелите 2001, Виноградова/Левкиевскаја 2012, Петров 2013/2015, Луфер 2014) и у првом делу представља преглед досадашњих резултата на пољу формирања индекса наратива која припадају овом жанру.

Прикупљање фолклорне грађе у оквиру теренских истраживања спровођених на Филозофском факултету Универзитета у Нишу од 2012. године резултирало је, између осталог, запаженим корпусом демонолошких предања. Потреба за њиховом систематизацијом према одређеним параметрима отворила је и питање каталогизације тематско-мотивског слоја ових наратива. У раду ће бити представљени подаци о обиму корпуса који је послужио за истраживање (како би се, између осталог, утврдила релевантност за постављање питања каталогизације, као и свод за истраживање важних метаподатака (просторновременски оквири бележења, информатори, истраживачи, контекст). Посебно место заузимаће анализа принципа индексације ове грађе, могућности прилагођавања и уклапања са међународним каталозима. Биће указано на оправданост одређених модела за индексирање (сиже, мотив, актер, функција, простор), размотрен значај допуне основног садржаја разноврсним регистрима и повезивања грађе са међународним индексима.

Katarina Radisavljević
Muzej Vojvodine
Novi Sad, Srbija
kradisavljevic@yahoo.com

Jelica Belović Bernadžikovska i njeno tumačenje ženskog tekstilnog stvaralaštva

Jelica Belović Bernadžikovska je u etnološkoj nauci prošlog stoleća poznata kao osoba koja se sa velikom posvećenošću bavila istraživanjem i tumačenjem elementa folkloru koji se naziva narodna umetnost. Ovde će biti reči o njenim uzorima u posmatranju značaja narodne umetnosti u ostvarivanju nacionalnih ciljeva elita. Takođe će biti analizirani uticaji zapadnoevropske etnologije i istorije umetnosti na njene stavove i tumačenje tekstilnog stvaralaštva seoskih žena.

Бојана Радовановић Шупут, Маја Радивојевић
Музиколошки институт САНУ
Београд, Србија
br.muzikolog@gmail.com, maja.etno@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6454-8513>, <https://orcid.org/0000-0003-3713-3491>

Влашко „певање без речи”: стање на терену, изазови, потенцијали

Влашко „певање без речи” није до сада привукло велику научну пажњу у Србији. Постојање оваквог начина певања мапирано је тек у неколико радова српских етномузиколога, док је минуциозније бављењем овом тематиком изостало. На основу скромне литературе и доступних снимака поменутог вида вокалног изражавања, који је заступљен једино код припадника влашке етничке мањине у нашој земљи, уочава се специфична техника извођења, коју не познаје велики број извођача у актуелној музичкој пракси. Изазовна техника и постепени губитак функције коју је

овај начин вокалног изражавања имао, довели су до ситуације да певању без речи прети потпуно нестајање. Узевши то у обзир, указала се потреба да се ова музичка пракса, као део угроженог нематеријалног културног наслеђа Србије, документује на терену, промовише и пренесе на млађе генерације, чиме би се продужио њен животни век. Стога ће ово излагање бити тек први корак у процесу презентације и презервације влашког певања без речи. Циљ је да се, у интердисциплинарној сарадњи етномузикологије и музикологије, детаљније испитају његова техника, функција, тренутно стање на терену, али и да се направи компарација са сличним жанровима који постоје у другим, иностраним музичким културама.

Daria Radchenko

Russian Academy for National Economy and Public Administration

Moscow, Russia

darradchenko@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9298-7783>

A City Never to Leave: Constructing and Consuming Urban Identity through “Dark” Internet Memes

Internet memes are frequently part of a city’s self-presentation or stereotypical images of constructed in online communication. Some of them, eagerly accepted and massively transmitted by some locals and outsiders (and equally passionately rejected by other locals and outsiders), present rather grim identities of cities as desperate, criminal, and uncared for places (like memes about Omsk, represented as “a city without a way out” or jokes about Saint Petersburg’s killings). This leads us to a wider theoretical question: Can we still position such Internet folklore within the well-researched realm of “local text” (Toporov 2003) or holistic “local identity”, or should we speak of fragmented images surfacing here and there online (and offline) following specific stimuli? In this paper, based on a longitude social media ethnography and digital footprint quantitative analysis, it will be discussed how urban identity is constructed and contested in these texts. Applying the ANT logics of controversy mapping (Venturini

2010, Marres 2015) to contemporary Internet folklore, it will be shown how agents and interests behind these “grim” online images are woven into the complex network of identity of these cities with very particular applied effects.

Mladen Stajić, Danilo Trbojević

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Etnografski institut SANU
Beograd, Srbija
mladen899@yahoo.com, danilotrbojevic@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0003-4222-2261>, <https://orcid.org/0000-0003-4491-814X>

Salivanje strave: etnomedicinska praksa topljenja olova u Jadru i Rađevini

Članak predstavlja istraživanje tradicionalne metode lečenja straha, anksioznosti i drugih nelagoda psihosomatskog tipa kod dece i odraslih, izazvanih urokom ili određenom traumom, magijskom tehnikom topljenja olova. U radu se razmatra način sticanja i prenošenja ovih znanja i društvena uloga ove prakse i njenih nosilaca u svakodnevnom životu meštana u selima Jadrta i Rađevine. Pored značajne zastupljenosti etnobotaničkih znanja o lekovitim svojstvima biljaka, *salivanje strave* predstavlja daleko najrasprostranjeniju etnomedicinsku praksu u ovom regionu. Sama magijska tehnika podrazumeva odvođenje deteta ili odraslog pojedinca koji se „prestravio” u dom starice koja je znanje nasledila po ženskoj liniji, koja bolesnika pokriva crvenom čojom i nad njegovom glavom, stomakom i nogama sipa topljeno olovo u posudu sa vodom, uz bakanje i zvuk pucanja koji proizvodi termalna reakcija. Nakon višestrukog ponavljanja kojim se „izvlači” strah, olovo dobija oblik iz kojeg je moguće naslutiti uzrok traume, nakon čega se ono baca u reku. Ova magijska praksa, pored Podrinja, prisutna je i među muslimanskim stanovništvom Bosne i Hercegovine i potiče iz turske tradicije topljenja olova u svrhe lečenja i divinacije, poznate kao *kurşun dökme*. Terensko istraživanje obavljeno je u više navrata, tokom petogodišnjeg perioda (2018–2023), tehnikom posmatranja sa učestvovanjem i dubinskih razgovora sa praktikantima i korisnicima.

Марко Стојановић

Етнографски музеј у Београду

Београд, Србија

marko.stojanovic@etnografskimuzej.rs; <https://orcid.org/0009-0004-0075-5021>

Музејски етнографски фолклор: менаџерски приступ

Етнографски музеј у Београду матична је институција за етнографски материјал, те као такав за истраживања, тумачења и представљања народне културе. Деловање институције представљало је призму кроз коју су кустоси, стручњаци, дали тон и вредносне оквири читањима народне културе традиционалних заједница. Такав идеологизовани систем стручне тријаже, документовања, разматрања и потоњих репрезентовања у оквирима етнографске музејске делатности већ је разматран као вид етнографског музејског фолклора. У савременим условима, међутим, музеј делује и у све значајнијем обиму по маркетиншким критеријумима промоције, односа са јавношћу и тржишног пословања. Комуникација културним наслеђем на основу укључивања маркетинга у својству, рекло би се, нове носеће делатности музеја, довела је до процеса редефинисања целокупног музејског канала комуникације. Међу новим и планираним топосима за комуникацију су изложбени простор тзв. Фордове сале (за повремене изложбе) у коме су превасходно изложене поставке граничних поља за етнографску музеологију: примењена уметност, приватне колекције немугејског материјала, сликарске поставке и друго, а потом музејски кафе „Орнамент” (у припреми) са назначеним разноврсним делатностима. На тај начин се најновија делатност матичне институције за етнографски материјал постаје вишеканално комуникативна према бројним циљним групама и фолклорно интерактивна по деловању нове групе стручњака, оних из области маркетинга и ПР у оквирима Етнографског музеја.

Милан Томашевић

Етнографски институт САНУ

Београд, Србија

milan.tomasevic@ei.sanu.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-6006-766X>

Фолклорна димензија савремених теорија завера

Захваљујући интернету, а пре свега друштвеним мрежама, теорије завера су присутније у јавном дискурсу у односу на време када су ти наративи били дистрибуирани искључиво путем литературе, штампе или телевизије. Теорије завера данас одговарају на најразличитије теме и треба их посматрати као израз „пријемчиве” критичке теорије, неповерења у постојеће институције и последицу „кризе смисла” и културе страха. Теорије завера просечном посматрачу објашњавају и приближавају комплексне односе моћи на веома упрошћен начин и утичу на формирање његовог погледа на свет и однос према реалности у коју је урођен. Због тога их треба третирати као одређену врсту легенди и у њима тражити фолклорне елементе. Иако најчешће заправо не нуде релевантне одговоре на питања која оправдано постављају, теорије завера као конкретан фолклорни жанр, систематизују изузетно комплексна знања која описују свет и најчешће деконструишу поредак. Намера презентације јесте да анализира теорије глобалних мега-завера и да на њих примени семиотичку актанцијалну шему, како би након тога представила анализу ширег културног контекста у оквиру кога оне имају сопствено значење и вредност. На основу теорија о новом светском поретку, Канону и тајним владарима света, биће приказана фолклорна матрица која у себи садржи елементе есхатолошких наратива и легенди.

Веселка Тончева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – Българска академия на науките

София, България

vestonch@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-6103-6647>

Дигиталната 3D епоха: нови перспективи в документиранието и изследването на инструменталния съпровод на танц

Текстът ще представи резултати от работата по проект „3D данни за културното наследство чрез триизмерна, автоматизирана, научнообоснована цифровизация“ (финансиран от Европейския съюз – Следващо поколение ЕС, План за възстановяване и устойчивост), който предвижда моделиране и реализация на базиран на интернет на нещата (IoT) прототип на система за 3D цифровизация на традиционен танц чрез инерционни системи за улавяне на движението. Наред с улавянето на движението на играчите, в проекта ще бъдат улавяни и движенията на ръцете на музикантите чрез сензорни ръкавици и тъкмо към тях е ориентирано настоящото изследване.

През лятото на 2025 г. предстоят експерименти със сензорните системи при танцьори и при инструменталисти, които им съпровождат, и конкретните наблюдения ще дадат възможност за смяна на оптиката: от хуманитарните методи за документиране и изследване на инструменталното музициране, да предположим перспективите, които би дало 3D улавянето на движенията на музикантите. Такъв поглед без съмнение ще използва опората на досегашните проучвания в българската етномузикология – органологията, музикалноантропологичния подход към обучението и формирането на музиканта, контекстите на изява, етномузиколожкият анализ на изпълняваните мелодии и пр., а по-конкретно с оглед на проекта – и взаимодействията между музикалното и танцовото.

„Ума първо работи, че тогава пръстите работят – твърди един народен музикант. Така ли е? А можем ли да разчетем „ума“ по „работата“ на пръстите, т.е. да свържем и интерпретираме данните

от сензорите, знанието за свирене и контекста? Ще се направи опит да се видят по нов начин движенията на инструменталистите – като 3D данни, но и като самоосъзнаване на уменията, споделено от самите музиканти.

Мария Ясинская

Институт славяноведения РАН

Москва, Россия

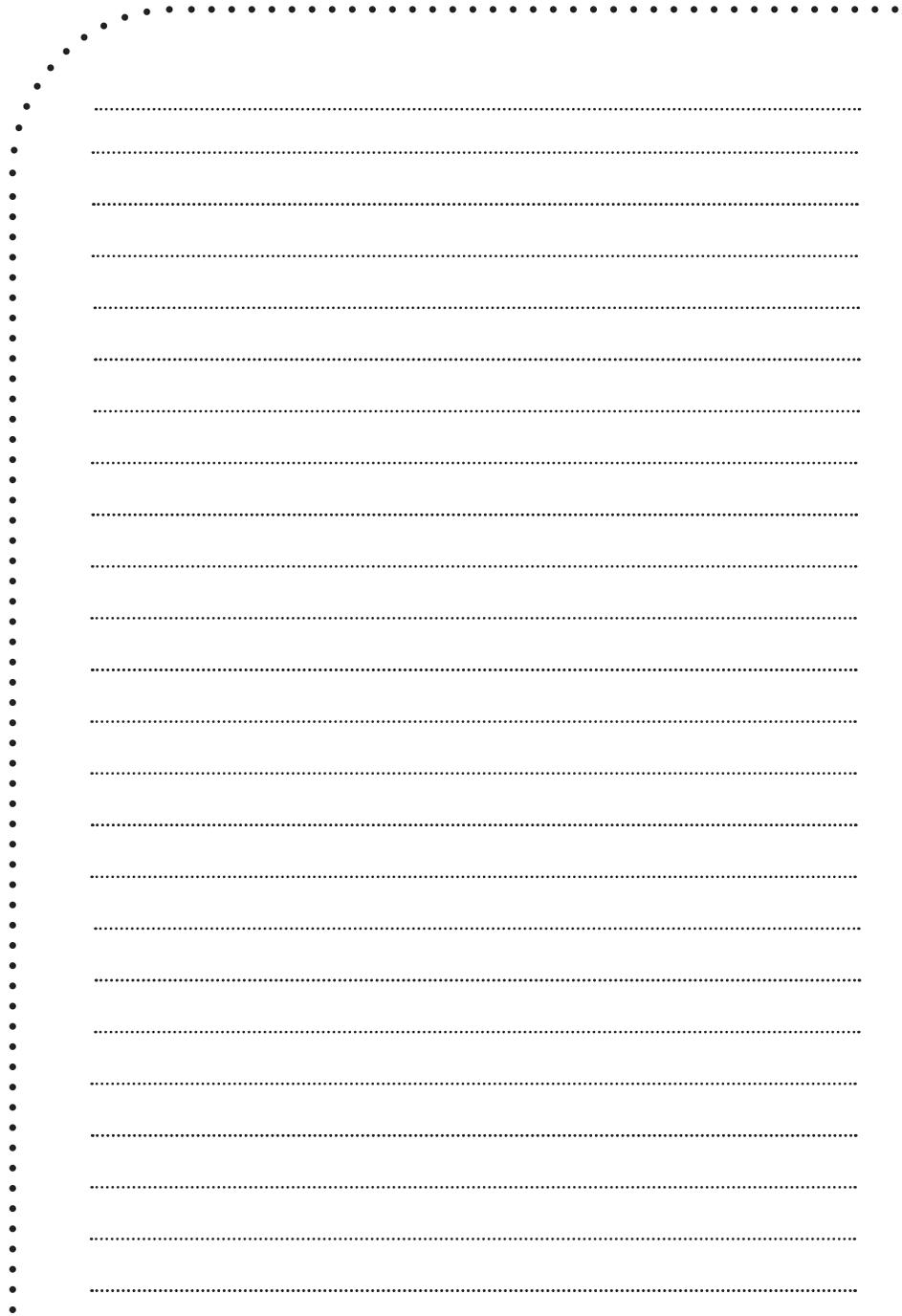
janinskaja.inslav@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9137-6668>

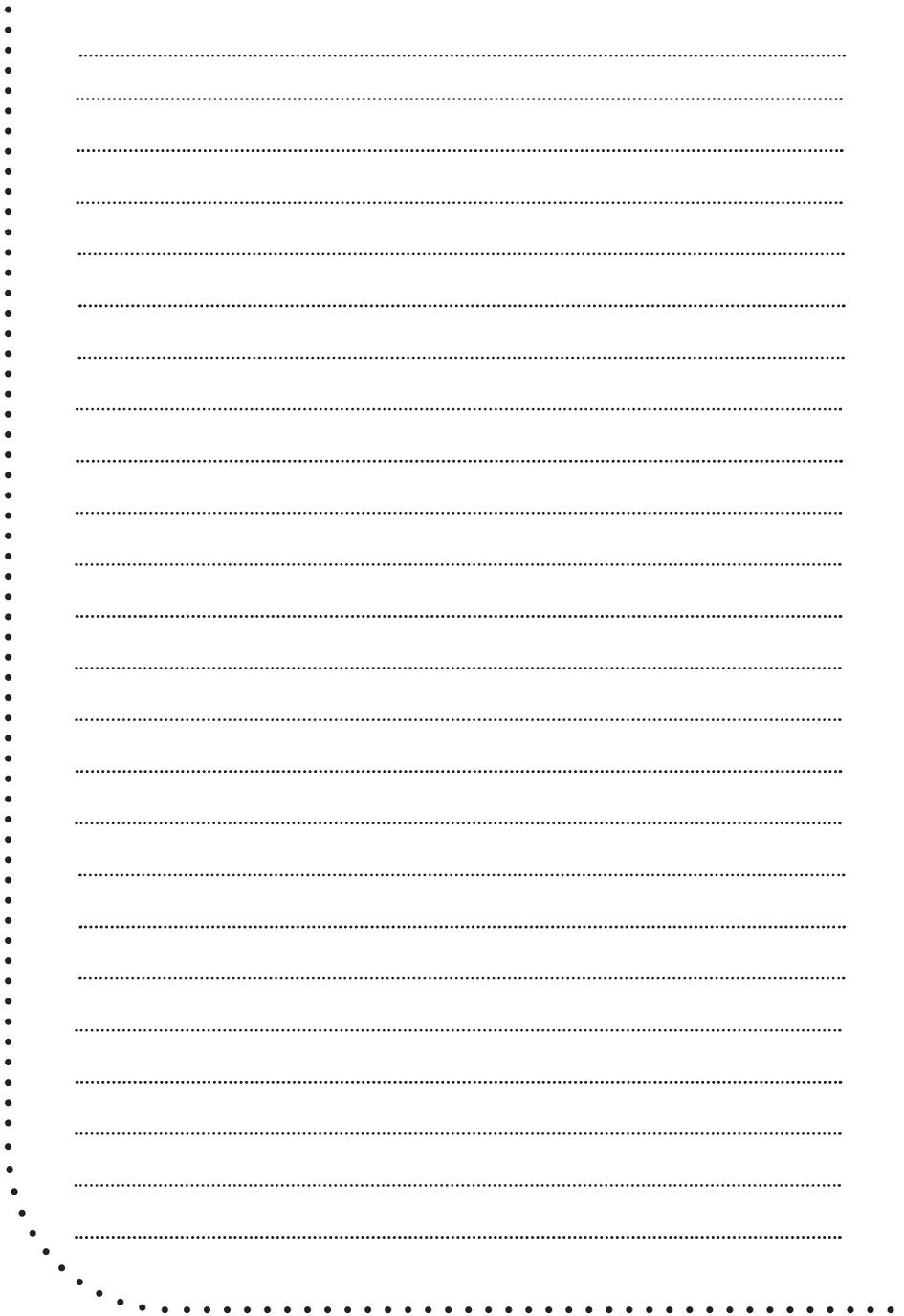
Интернет-открытки к дням церковного календаря: новая традиция и рефлексия православного сообщества

В докладе планируется обратиться к анализу не так давно возникшей традиции рассылать интернет-открытки к различным дням церковного календаря (речь идет не только о праздниках, но и об особых днях типа Прощеного воскресенья). Отношение к данной традиции неоднозначное как у священников, так и у мирян. В интернете появляются как тексты, убеждающие в греховности таких рассылок, так и пародии на них. Помимо самих открыток будет рассмотрена реакция православного сообщества на эти рассылки, а также православные «мемы», связанные с данными открытками. В рамках исследования планируется провести анкетирование православных интернет-пользователей с целью установить, как они относятся к этой традиции, поддерживают ли ее сами, отвечают ли на такие послания. Какие открытки, по их мнению, пригодны для рассылки, а какие нет. Можно ли удалять такие открытки из памяти телефона.

БЕЛЕШКЕ / NOTES

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.





Међународни научни скуп
„Савремена српска фолклористика 16”
Тршић, 3–5. октобар 2025.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

398(048)
398:32(048)
82.09:398(048)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Савремена српска фолклористика (16 ; 2025 ; Тршић)
Књига апстраката = Book of abstracts ; и Програм скупа = and Conference programme
/ Међународни научни скуп Савремена српска фолклористика 16, Тршић, 3–5.
октобар 2025. = International Scientific Conference Contemporary Serbian Folkloristics
15, Tršić, October 3–5, 2025 ; [уреднице Љиљана Пешикан-Љуштановић, Лидија
Делић, Данијела Лекић]. - Београд : Удружење фолклориста Србије : Универзитетска
библиотека “Светозар Марковић” : Институт за књижевност и уметност ; Тршић :
Научно-образовно културни центар “Вук Караџић”, 2025 (Београд : Copy Studio). - 67
стр. ; 19 cm

Текст на више језика. - Тираж 60.

ISBN 978-86-7301-225-4 (УБСМ)

а) Фолклористика -- Апстракти б) Фолклор -- Политика -- Апстракти

COBISS.SR-ID 175613193

УФС



УДРУЖЕЊЕ
ФОЛКЛОРИСТА
СРБИЈЕ



Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”



Институт за књижевност и уметност

Научно-образовно културни центар
„Вук Караџић”, Тршић